

*А. В. СКРИПНИК, доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економічної кібернетики
Є. М. СТАРИЧЕНКО, старший викладач
Національний університет біоресурсів
та природокористування України*

Оцінка можливостей експортного потенціалу сільськогосподарської продукції України

Постановка проблеми. Проблема продовольчої безпеки одна з тих, яка, незважаючи на розвиток економіки та суспільства, не зникла і до нині. Згідно з доповіддю "Стан справ у зв'язку з відсутністю продовольчої безпеки у світі 2013"[23] ФАО, в 2011-2013 роках не могли задовольнити свої потреби в харчовій енергії 842 млн осіб, що становить 12% населення планети. Так, за прогнозами ФАО, в наступні 40 років (до 2050 р.) світове виробництво продовольства необхідно збільшити на 70 % для того, щоб прогодувати все населення планети, яке, як прогнозується, зросте до 9,3 млрд осіб [24]. Зокрема попит на зерно для продовольчого та фуражного споживання досягне 3 млрд т у 2050 році.

Проте, екстраполюючи розвиток останніх років і стан глобального продовольчого забезпечення та сільського господарства зокрема, сумнівною виглядає можливість постачання зростаючому населенню необхідної кількості продовольства.

Крім недостатності фізичного доступу до продовольства, в силу збільшення дефіциту продовольчої сировини, прогнозується зменшення економічної доступності. Міжнародна благодійна організація «Oxfam» прогнозує, що ціни на основні продукти харчування до 2030 року можуть зрости більше ніж удвічі. Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) і ФАО також прогнозують, що в найближчі десять років

ціна на пшеницю й кормове зерно підвищиться на 15-40 %, на рослинні олії перевищить 40 %, на молочні продукти зросте в середньому на 16-45 % [22].

Підвищення цін ще більше посилять як економічну, так і територіальну диференціацію в споживанні продовольства. Яскравим прикладом, коли показники продовольчої безпеки можуть суттєво погіршитися не лише в країнах з відсталим сільським господарством, а й за умови успішно працюючого аграрного сектору, є наша країна. Внаслідок макроекономічної нестабільності 2014-2015 років відбулося значне зростання цін внутрішнього продовольчого ринку, яке не супроводжувалося підвищенням рівня доходів.

Домінуюча тенденція до зростання темпів використання природних ресурсів та загострення продовольчої проблеми вимагає розв'язання проблем відтворення ресурсного потенціалу довкілля.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як підкреслено в останній роботі В.М. Геєця, спостерігається тенденція до підвищення ролі аграрного сектору в економіці України, при цьому зростає як частка ВВП так, і частка аграрного експорту в загальному експорті країни [5]. Однак, незважаючи на цю тенденцію, за оцінкою О.М. Шпичака, внаслідок макроекономічної нестабільності відбулося значне погіршення оцінок критеріїв продовольчої безпеки [20]. Відносно проблеми продовольчого потенціалу України можна відзначити таке. Так, на думку академіка НААН П.Т. Саблука, аграр-

ний сектор України щорічно може експортувати продукцію сільського господарства на світовому ринку на 16-18 млрд дол. США при прогнозних обсягах експорту 10-15 млн т зернових, 1,5-2 – цукру і 2-3 млн т м'яса [13]. П.І. Коренюк стверджує, що при досягненні показників продуктивності аграрного природного ресурсного потенціалу Україна змогла б прогодувати 200–250 млн осіб, що доводить про значні нереалізовані продовольчі можливості [8]. Вчені зазначають [4,10,17], що за сутністю та змістом природно-ресурсний потенціал є не чим іншим як сукупністю природних ресурсів земельної території, які можуть бути використані для забезпечення потреб антропогенного походження.

За розрахунками І.Р. Юхновського, зерновий потенціал України становить 63,2 млн т [21], а за даними академіка М.В. Зубця Україна стабільно вироблятиме 48 млн т зерна, 4,2 – м'яса, 22,5 – молока й 17,5 млн т картоплі [7].

Оскільки наведені оцінки потенціалу суттєво різняться як за обсягом виробництва, так і структурою товарної продукції, то цю проблему доцільно дослідити за допомогою методів економіко-математичного моделювання, щоб одержати якісніші кількісні характеристики потенціалу аграрного сектору України.

Мета статті – за допомогою моделі, створеної на основі міжгалузевого балансу, розрахувати продовольчий потенціал України.

Виклад основних результатів дослідження. Дана робота є продовженням раніше проведеного дослідження [19], в якому обґрунтовувалася методика визначення коефіцієнтів землемісткості та обчислення на їхній основі величини залучення земельних ресурсів для продовольчого забезпечення населення України.

У цій статті ми спробували на основі застосування моделей міжгалузевого балансу визначити, яку чисельність населення сільське господарство України в змозі забезпечити продуктами харчування. При цьому забезпеченість населення продуктами визначали як чисельність споживачів, яку можна забезпечити рекомендованими нормами споживання основних продуктів, що встано-

влені Міністерством охорони здоров'я України [11].

Головним критерієм при розв'язанні поставленого завдання є використання земельних ресурсів як обмежувальний фактор. Останнє зумовлене тим, що земля є критичним (основним) ресурсом для сільського господарства, який практично неможливо збільшити на відміну від інших виробничих фондів.

У подальшому вважаємо, що кожна галузь аграрного сектору виробляє тільки один агрегований продукт або групу продуктів (кількість галузей дорівнює кількості продуктів). Розглядалося дев'ять агрегованих підгалузей сільського господарства, які виділені на основі основних груп харчових продуктів, по яких проводиться аналіз продовольчої безпеки: зернові культури, картопля, овочі й баштанні культури, цукор, олія, плоди і ягоди, м'ясо та м'ясопродукти, молокопродукти, яйця. Було також виділено чотири елементи з групи кормових культур: коренеплоди, силосні, трави на сіно і на зелений корм. Відповідно введена наступна індексація продуктів – j . Як і в попередньому дослідженні [19], застосовано модифікацію МГБ, що дає змогу включати в неї показники землемісткості, які визначають величину залучення земельних площ для виготовлення одиниці кінцевої продукції [15]. Формули для розрахунків даних величин:

$$l_j = \frac{L_j}{X_j}, \quad j=1, \dots, N. \quad (1)$$

$$T=l(E-A)^{-1}, \text{ або } T=l \cdot B, \quad (2)$$

де l_j – коефіцієнт прямої землемісткості на одиницю j -го виду продукції;

l – вектор значень даних коефіцієнтів землемісткості;

T – вектор значень коефіцієнтів повної землемісткості на одиницю j -го виду продукції;

L_j – величина залучення земельних ресурсів (рілля) для виробництва j -го продукту;

X_j – обсяг виробництва цього продукту j (валовий випуск);

B – матриця коефіцієнтів повних витрат;

j = зернові культури (1), картопля (2), овочі й баштанні (3), цукор (4), олія (5), плоди і ягоди (6), коренеплоди (7), силосні культури (8), трави на сіно (9), трави на зе-

лений корм (10), м'ясо і м'ясопродукти (11), молокопродукти (12), яйця (13).

Нагадаємо що остання матриця коефіцієнтів повних витрат визначається з коефіцієнтів прямих витрат, які являють собою кількість продукції і-ї галузі у витратах на виробництво одиниці продукції j-ї галузі [9]:

$$B = (E - A)^{-1}, \quad (3)$$

де E – одинична матриці розмірністю n , а прямі витрати визначаються як $a_{ij} = \frac{X_{ij}}{X_j}$,

або в матричному поданні – $A = \|a_{ij}\|_{n \times n}$.

Для побудови моделі потенціалу позначимо через M чисельність населення, яке забезпечене раціонально збалансованим продовольством, а норми споживання – C_j^p . Тобто, величина споживання кожного продукту або ж планова ємність ринку продовольчих продуктів становитиме $C_j^p \cdot M$. Оскільки нас не цікавить жоден з елементів

кінцевого продукту крім споживання, прийmemo дану величину за вектор кінцевого споживання

$$Y_j = C_j^p \cdot M. \quad (4)$$

Як зазначалося вище, основним обмеженням є земельні ресурси. Тому вводимо в модель обмеження по земельних ресурсах (5):

$$\sum_j^n Y_j \cdot T_j \leq \Pi_{all}, \quad (5)$$

де Π_{all} – сільськогосподарські угіддя.

Крім зазначеного обмеження необхідно внести обмеження по сівозмiнах, які б враховували раціональне співвідношення посівних площ культур, що визначено на основі постанови Міністерства аграрної політики України «Про затвердження нормативів оптимального співвідношення культур у сівозмiнах в різних природно-сільськогосподарських регіонах» [12] (табл. 1).

1. Оптимальне співвідношення культур у структурі посівних площ

Культура	Зернові		Технічні		Соняшник		Овочі-картопля		Кормові	
	мін	макс	мін	макс	мін	макс	мін	макс	мін	макс
Структура, %	35	85	5	30	6	12	5	12	12	60

Джерело: Розраховано на основі [12].

Відповідно обмеження по структурі посівних площ визначається на основі нерівностей (6):

$$\sum X_j \cdot l_j^T \leq \Pi_j^{\max}, \quad \sum X_j \cdot l_j^T \geq \Pi_j^{\min}, \quad (6)$$

де Π_j^{\max} , Π_j^{\min} – верхня і нижня границя посівних площ груп культур у структурі посівів (визначена на основі таблиці 2).

Прийнявши за цільову функцію максимізації величини населення, забезпеченого рекомендованими нормами продовольства, заключна модель матиме вигляд:

$$\begin{aligned} M &\rightarrow \max \\ -C_j^p \cdot M + Y_j &= 0 \\ \sum X_j \cdot l_j^T &\leq \Pi_j^{\max} \\ \sum X_j \cdot l_j^T &\geq \Pi_j^{\min} \\ \sum_j^n Y_j \cdot T_j &\leq \Pi_{zag}, \end{aligned} \quad (7)$$

де X_j визначається з матричного відношення: $X = Y \cdot B^T$.

Задачу визначення продовольчого потенціалу можна розглядати в кількох варіантах:

1) визначення продовольчого потенціалу при існуючих технологічних зв'язках (технологічній матриці) та посівних площ, які використовуються на даний час;

2) незмінність технологій і залучення всіх існуючих земельних ресурсів (екстенсивний варіант);

3) використання нормативних технологічних зв'язків та використовуваних на даний час земельних площ (інтенсивний розвиток);

4) використання нормативної технологічної матриці й залучення всіх існуючих земельних ресурсів.

Варто зауважити, що в 2 і 4 варіантах використовуються всі сільськогосподарські угіддя згідно з даними Державної служби статистики України. Вони включають сади, ріллю, сіножаті та пасовища. Враховуючи вказані в моделі (1) групи продуктів, пропонується постановка задачі не передбачає зростання рівня розораності.

Для визначення перших двох варіантів знайдемо коефіцієнти прямих і повних витрат, які є фактично на даний час, та на їхній основі відповідні коефіцієнти землемісткості. Інформаційною основою для визначення

коефіцієнтів є дані Державної служби статистики України.

У результаті використання формули (3) і даних статистичної інформації [2, 3, 6], одержано матриці коефіцієнтів прямих та повних витрат (табл. 2,3).

2. Матриця коефіцієнтів прямих витрат (А)

i\j	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1	0,065	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4,034	0,289	2,889
2	0	0,252	0	0	0	0	0	0	0	0	1,104	0,3	0,098
3	0	0	0,012	0	0	0	0	0	0	0	0,186	0,073	0
4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,02	0,009	0
5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,013	0,002	0
6	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,015	0,002	0
7	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1,422	0,506	0
8	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1,698	0,52	0
9	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,993	0,353	0
10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1,073	0,469	0
11	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,006	0	0
12	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,545	0	0
13	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,133

Джерело: Власні розрахунки.

3. Матриця коефіцієнтів повних витрат (В)

i\j	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1	1,070	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4,514	0,309	3,566
2	0	1,3377	0	0	0	0	0	0	0	0	1,707	0,402	0,152
3	0	0	1,012	0	0	0	0	0	0	0	0,23	0,074	0
4	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0,026	0,009	0
5	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0,014	0,002	0
6	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0,016	0,002	0
7	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1,708	0,506	0
8	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1,994	0,52	0
9	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1,193	0,353	0
10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1,337	0,469	0
11	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1,006	0	0
12	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,548	1	0
13	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1,154

Джерело: Власні розрахунки.

Визначимо за формулою (1) коефіцієнти прямої землемісткості, які є по суті оберненою величиною до показника врожайності (взято середні значення врожайності за

останні роки. Згідно (2), помноживши вектор рядок l на матрицю, одержимо коефіцієнти повної землемісткості (табл. 4).

4. Коефіцієнти землемісткості, га угідь на 1 т продукції (статистична оцінка)

Група продуктів	Пряма землемісткість l^t	Повна землемісткість T^t
Зернові	0,2886095	0,3088291
Картопля	0,0720849	0,096401
Овочі	0,0539404	0,0545964
Цукор (ц.б.)	0,2401018	0,2401018
Олія (сояшник)	2,1767548	2,1767548
Плоди	0,1216258	0,1216258
Коренеплоди	0,034351	0,034351

Силосні	0,05629	0,05629
Трави на сіно	0,358915	0,358915
Трави на зелений корм	0,0860141	0,0860141
М'ясопродукти	0	2,1907798
Молоко	0	0,3420267
Яйця	0	1,0402475

Джерело: Власні розрахунки.

Для подальших розрахунків визначено величину посівних площ для перших двох варіантів. Згідно зі статистичними даними [14], в середньому за 2010-2015 роки величина площ посіву в сільському господарстві 27670 тис. га; величина усіх сільськогосподарських угідь становить 41558 тис. га. Розв'язуючи оптимізаційну модель (6) відповідно до даних земельних ресурсів і об-

межень по сівозмінах (табл. 1), визначено, що при заданих урожайностях та технологічних коефіцієнтах сільське господарство України в змозі забезпечити 63,9 і 95,9 млн осіб раціонально збалансованим харчуванням відповідно до першого й другого варіантів. Вектор розподілу земельних площ для даних варіантів визначення продовольчого потенціалу наведено в таблиці 5.

5. Розподіл земельних площ для забезпечення визначених продовольчих потенціалів при існуючих технологічних зв'язках, тис. га

Варіант	Зернові	Картопля	Овочі	Цукрові буряки	Соняшник	Плоди	Коренеплоди	Силосні	Трави на сіно	Трави на зелений корм
1	12575	2106	721	666	2054	714	722	1284	5262	1565
2	18887	3163	1084	1001	3085	1072	1084	1929	7903	2351

Джерело: Власні розрахунки.

Для оцінки потенціалу по інших варіантах необхідно визначити нову технологічну матрицю. Дана матриця відобразить технологічні коефіцієнти при раціональному господарюванні. При побудові користувалися не статистичними взаємозв'язками, а нормативними, які подано в технологічних картах [16, 18, 1]. Дані нормативи використані

як потенційні можливості раціональних технологій виробництва згідно з науковими джерелами аграрної науки України.

Для прикладу в таблиці 6 наведено нормативні витрати при виробництві молока для безприв'язного утримання тварин на 1000 голів з продуктивністю 6000 кг.

6. Нормативні витрати при виробництві молока (річний удій молока від однієї корови – 6000 кг)

Корми	Витрати на 1 голову на день		На 1 корм.од. кг кормів	Витрати кормів на 1 т продукції, кг
	Літній період, 200 днів	Зимовий період, 165 днів		
Комбікорми	2,7	2,2	0,177	176,7
Силос кукур.		26	0,839	839,4
Коренеплоди		9	0,291	290,5
Сіно		6	0,194	193,7
Сінаж		9	0,291	290,5
Зелені корми	60		2,348	2347,9
Корм. од.	14,5	13,4		

Джерело: Власні розрахунки на основі [16, 1].

За даними таблиці 7, сполучними елементами із земельними ресурсами є корми. Саме через останні можна перенести залучення

земельних ресурсів для виробництва продукції тваринництва.

На основі даних технологічних карт визначено матрицю технологічних коефіцієн-

тів (прямих витрат) A й обернену матрицю B , які через велику розмірність матриць у статті не відображено. Використовуючи фор-

мули (1, 2), визначимо коефіцієнти повної землемісткості (табл. 7).

7. Коефіцієнти землемісткості, га земельних угідь на 1 т продукції для нормативних даних

Показник	Пряма земле місткість (I)	Повна земле місткість (T)
Пшениця	0,222	0,2369
Ячмінь	0,25	0,2679
Кукурудза на зерно	0,222	0,2234
Концентровані та комбікорми	0	0,7282
Цукрові буряки	0,022	0,0220
Цукор	0	0,1468
Соняшник	0,556	0,5563
Олія	0	1,3908
Шрот	0	0,9268
Ріпак	0,455	0,4582
Картопля	0,05	0,0552
Овочі	0,04	0,0400
Плоди	0,067	0,0670
Кормові коренеплоди	0,025	0,0250
Кукурудза: на силос	0,04	0,0404
на зелений корм	0,04	0,0405
Багаторічні трави: на зелений корм	0,04	0,0400
на сіно	0,375	0,3750
Зелена маса	0,04	0,0400
Борошно трав'яне	0	0,1080
Молоко	0	0,3480
Яловичина	0	6,1109
Свинина	0	3,6938
Птиця	0	1,5655
Яйця	0	0,8432

Джерело: Власні розрахунки.

Високі значення землемісткості для виробництва м'ясопродуктів при використанні інтенсивного варіанта (табл. 7) порівняно з існуючими статистично сформованими (табл. 4) пов'язані з використанням технологічних карт для прив'язного утримання (зокрема так звана датська технологія), що характеризується високим використанням концентрованих кормів.

Застосовуючи до вказаних вихідних значень модель (6), одержані розрахунки продовольчого потенціалу при використанні раціональних технологій становитимуть: 94,555 млн осіб при використанні залучених у виробництво земельних площ та 126,576 млн осіб для усіх сільськогосподарських угідь (3 і 4-й варіанти).

Повне самозабезпечення не є основною вимогою продовольчої безпеки (граничний рівень продовольчої незалежності згідно [11] може становити не більше 30%). Якщо буде використана інша цільова функція, на-

приклад, загальний обсяг аграрного виробництва (у ціновому виразі), або оцінка функції суспільного добробуту, результати дослідження можуть суттєво різнитися. Однак, говорячи про практичну цінність моделі, слід зазначити, що дана постановка задачі й відповідно одержані результати дають змогу оцінити ефективність взаємозв'язків окремих галузей. Модель характеризується гнучкістю та уможливорює планувати розподіл площ культур для запланованого вектора кінцевої продукції й відповідно оцінювати експортні можливості.

Дана схема з використанням технологічних коефіцієнтів є як приклад, зумовлений доступністю (у вільному доступі) наведених технологічних карт. І дає можливість побудови інших технологічних зв'язків з певних наукових напрацювань, зокрема з використанням зарубіжних (наприклад, No-Till) або вітчизняних.

Висновки. Представлена оптимізаційна модель, що ґрунтується на МГБ, дає змогу одержати надійніші кількісні характеристики потенціалу аграрного сектору України. Використання матриці повних витрат уможливає оцінити варіанти розвитку окремих галузей. Зокрема, матриця витрат пояснює, чому розвиваються галузі птахівництва, а не виробництво яловичини й свинини (на що вказують високі коефіцієнти землемісткості останніх).

Дана модель дає змогу математично оцінити зв'язок галузей, що виробляють основні продукти харчування, також може бути важливим елементом для запровадження ринкових методів регулювання виробництва продукції сільського господарства з урахуванням балансу попиту і пропозиції. Крім того, дає змогу оцінити можливість експортного потенціалу з урахуванням вимог продовольчої безпеки

Згідно з одержаними результатами продовольчий потенціал, який передбачає самозабезпечення основними агрегованими групами продуктів, відповідно до рекомендованих вимог становить:

при існуючих технологічних зв'язках і залучених посівних площах – 63,9 млн осіб;

при екстенсивному варіанті – 95,9 млн осіб;

при інтенсивному – 94,6 млн осіб;

поєднання двох попередніх (використання нормативної технологічної матриці та залучення всіх існуючих земельних ресурсів) – 126,6 млн осіб.

Якщо розглядати модель із нормативними технологічними зв'язками, то для забезпечення населення країни продуктами харчування згідно з вимогами (42,9 млн осіб станом на 1 січня 2015 року) необхідно 13,3 млн га. За існуючим станом агровиробництва необхідно 18,6 млн га.

Список використаних джерел

1. База даних нормативів тваринництва: норми годівлі, корми та кормова база [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agroua.net/animals>.
2. Баланс сільськогосподарської продукції: Стат. форма (№16-сг) / Державна служба статистики України; за ред. Ю. М. Остапчука. – К., 2010. – 42 с.
3. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України. Стат. збірник; за ред. О.М. Прокопенко. – К.: Державна служба статистики України, 2015. – 56 с.
4. *Борщевський П.П.* Регіональні агропромислові комплекси України (теорія та практика розвитку) / П.П. Борщевський, В.О. Ушкаренко, Л.Г. Чернюк, Л.О. Мармуль. – К.: Наук. думка, 1996. – 264 с.
5. *Гець В.М.* Економіка України: ключові проблеми і перспективи / В.М. Гець // Економіка і прогнозування. – 2016. – №1. – С.7-23.
6. Звіт про стан тваринництва: Стат. бюл.; за ред. О. М. Прокопенко. – К.: Державна служба статистики України, 2014. – 240 с.
7. *Зубець М.В.* Напрямки економічного зростання агропромислового комплексу України / М.В. Зубець. – К.: Аграрна наука, 1999. – 52 с.
8. *Коренюк П.І.* Оцінка використання природно-ресурсного потенціалу продовольчого комплексу / П.І. Коренюк, Л.Ф. Готвянська // Бізнес-навігатор. – 2010. – № 3 (20).
9. *Леонтьев В.* Экономические эссе. Теории, исследования, факты и политика: пер. с англ. / В. Леонтьев. – М.: Политиздат. – 1990. – 416 с.
10. *Паламарчук В.О.* Економіка природокористування / В.О. Паламарчук, П.І. Коренюк. – Запоріжжя: Дике Поле, 2003. – 408 с.
11. Постанова Кабінету Міністрів України від 5 груд. 2007 р. № 1379 “Деякі питання продовольчої безпеки” // Уряд. кур’єр. – 12 груд. 2007 р. – № 233. – С. 13-15.
12. Постанова Міністерства аграрної політики України від 11 лют. 2010 р. № 164 „Про затвердження нормативів оптимального співвідношення культур у сівоzmінах в різних природно-сільськогосподарських регіонах” (Із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 536 (536-2010-п) від 30.06.2010).
13. *Саблук П.Т.* Нова економічна парадигма формування стратегії національної продовольчої безпеки України в XXI столітті / П.Т. Саблук // Матер. Третіх річних зборів Всеукр. конгресу вчених економістів-аграрників, 29-30 берез. 2011 р., Київ. – К., 2001. – С. 5-16.
14. Сільське господарство України. Стат. зб.; за ред. О. М. Прокопенко. – К.: Державна служба статистики України, 2015. – 380 с.
15. *Тарасова В.В.* Землемісткість продукції сільського господарства в умовах трансформації земельних відносин / В.В. Тарасова. – Житомир, 2009. – 100 с.
16. Технологічні карти з виробництва продукції тваринництва та птахівництва; за ред. Д.І. Мазоренка, П.Т. Саблука, І.Г. Бойка, О.А. Науменка. – Х.: ХНТУСГ, 2005. – 246 с.

17. Трегобчук В.М. Еколого-економічні проблеми переведення АПК на модель сталого розвитку / В.М. Трегобчук // Вісник Сумського держ. аграр. ун-ту: Спец. Вип. «Економічні проблеми виробництва та споживання екологічної чистої продукції», 2000. – 470 с.

18. Ціноутворення та нормативні витрати в сільському господарстві: теорія, методологія, практика; за ред. П.Т. Саблука, Ю.Ф. Мельника, М.В. Зубця, В.Я. Месель-Веселяка, – К., 2008. – 650 с.

19. Обґрунтування залучення земельних угідь для забезпечення раціональних норм споживання основних груп продуктів / М.З. Швиденко, Є.М. Стариченко // Інноваційна економіка. – 2010. – № 12 – С.18-24.

20. Шпичак О.М. Економіко-організаційні неузгодженості взаємовідносин у продуктових ланцюгах в умовах інфляційно-девальваційних процесів: напрями врегулювання / О.М. Шпичак // Економіка АПК. – 2015. – № 6. – С.85-95.

21. Юхновський І.Р. Сільське господарство України / І.Р. Юхновський. – К.: Кабінет Міністрів України, 1997. – 152 с.

22. Oxfam's Report: "The Global Food System Is Broken" Глобальна пищевая система раз рушена. – Режим доступу: <http://newsjunkiepost.com/2011/05/31/oxfams-report-the-global-food-system-is-broken/>.

23. The State of Food Insecurity in the World 2013 The multiple dimensions of food security // Food and Agriculture Organization of the United Nations. Rome, 2013. – Режим доступу: <http://www.fao.org/docrep/018/i3434e/i3434e00.htm>.

24. The State of Food Insecurity in the World: Economic crises — impacts and lessons learned. [Електронний ресурс]: Electronic Publishing Policy and Support Branch Communication Division / Food and Agriculture Organization of the United Nations. Rome, Rome, 2009. – Режим доступу: <http://earthprint.com/productfocus.php?id=FAO110491>.

Стаття надійшла до редакції 23.05.2016 р.

*

УДК 631.14:636.4

**В.К. ЗБАРСЬКИЙ, доктор економічних наук,
професор**

О.О. ШПАК, аспірант*

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Розвиток свинарства в регіоні

Постановка проблеми. Складна ситуація, що склалася останніми роками в сільському господарстві країни, зумовлена великою сукупністю причин і обставин, незалежних у своїй основі від сільськогосподарських підприємств. Більшості з них не вдалося вийти на очікуваний рівень соціально-економічного розвитку. У кращому становищі знаходиться значно менша частина підприємств, створених з чітким або близько до цього дотриманням офіційно визначених нормативно-правових вимог до проведення аграрних перетворень, збереження земельно-майнової цілісності реформованих підприємств або недопущення її надмірного подрібнення. Найкращих соціально-економічних результатів досягають підприємства, які, крім того, зуміли організувати

високий рівень менеджменту, дбають про підтримання та збагачення соціального розвитку, здійснюють всебічний моніторинг функціонування підприємства й детальний аналіз його результатів, дотримуються орієнтації на чіткість стратегії розвитку. Нами досліджено, що на переважній більшості свиноферм і комплексів України наявне технологічне обладнання відпрацювало вже кілька амортизаційних строків та в основному є малоприсадибним для виконання своїх функцій, а за техніко-технологічними і техніко-економічними характеристиками не відповідає сучасним вимогам. Подальша інтенсифікація свинарства, підвищення ефективності та конкурентоспроможності галузі в регіонах і на місцях потребують технічного й технологічного переоснащення виробництва, створення економічних і організаційних умов для забезпечення необхідного відтворювального процесу.

* Науковий керівник – В.К. Збарський, доктор економічних наук, професор.

© В.К. Збарський, О.О. Шпак, 2016